

Tadqiqot.uz

ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР МАВЗУСИДАГИ КОНФЕРЕНЦИЯ МАТЕРИАЛЛАРИ

2020

- » Ҳуқуқий тадқиқотлар
- » Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар
- » Тарих саҳифаларидағи изланишлар
- » Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни
- » Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни
- » Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар
- » Педагогика ва психология соҳаларидаги инновациялар
- » Маданият ва санъат соҳаларини ривожланиши
- » Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши
- » Техника ва технология соҳасидаги инновациялар
- » Физика-математика фанлари ютуқлари
- » Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар
- » Кимё фанлари ютуқлари
- » Биология ва экология соҳасидаги инновациялар
- » Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари
- » Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

No 18
31 июль

conferences.uz

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 18-КҮП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ
2-ҚИСМ**

**МАТЕРИАЛЫ РЕСПУБЛИКАНСКОЙ
18-МЕЖДИСЦИПЛИНАРНОЙ ДИСТАНЦИОННОЙ
ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИИ НА ТЕМУ "НАУЧНО-
ПРАКТИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ"
ЧАСТЬ-2**

**MATERIALS OF THE REPUBLICAN
18-MULTIDISCIPLINARY ONLINE DISTANCE
CONFERENCE ON "SCIENTIFIC AND PRACTICAL
RESEARCH IN UZBEKISTAN"
PART-2**

УУК 001 (062)
КБК 72я43

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" [Тошкент; 2020]

"Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар" мавзусидаги республика 18-кўп тармоқли илмий масофавий онлайн конференция материаллари тўплами, 30 июль 2020 йил. - Тошкент: Tadqiqot, 2020.- 25 б.

Ушбу Республика-илмий онлайн конференция 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналишлари бўйича Ҳаракатлар стратегиясида кўзда тутилган вазифа - илмий изланиш ютуқларини амалиётга жорий этиш йўли билан фан соҳаларини ривожлантиришга бағишиланган.

Ушбу Республика илмий конференцияси таълим соҳасида меҳнат қилиб келаётган профессор - ўқитувчи ва талаба-ўқувчилар томонидан тайёрланган илмий тезислар киритилган бўлиб, унда таълим тизимида илфор замонавий ютуқлар, натижалар, муаммолар, ечимини кутаётган сифатлар ва илм-фан тараққиётининг истиқболдаги режалари таҳлил қилинган конференцияси.

Масъул муҳаррир: Файзиев Шохруд Фармонович, ю.ф.д., доцент.

1.Хуқуқий тадқиқотлар йўналиши

Профессор в.б.,ю.ф.н. Юсувалиева Раҳима (Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети)

2.Фалсафа ва ҳаёт соҳасидаги қарашлар

Доцент Норматова Дилдора Эсоналиевна(Фаргона давлат университети)

3.Тарих саҳифаларидағи изланишлар

Исмаилов Ҳусанбой Маҳаммадқосим ўғли (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Таълим сифатини назорат қилиш давлат инспекцияси)

4.Социология ва политологиянинг жамиятимизда тутган ўрни

Доцент Уринбоев Хошимжон Бунатович (Наманганд мухандислик-қурилиш институти)

5.Давлат бошқаруви

PhD Шакирова Шохида Юсуповна (Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази)

6.Журналистика

Тошибоева Барнохон Одилжоновна(Андижон давлат университети)

7.Филология фанларини ривожлантириш йўлидаги тадқиқотлар

Самигова Умида Хамидуллаевна (Тошкент вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрланш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

8.Адабиёт

PhD Абдумажидова Дилдора Раҳматуллаевна (Тошкент Молия институти)

9.Иқтисодиётда инновацияларнинг тутган ўрни

Phd Вохидова Мехри Хасанова (Тошкент давлат шарқшунослик институти)

10.Педагогика ва психология соҳаларидағи инновациялар

Турсунназарова Эльвира Тахировна (Навоий вилоят халқ таълими ходимларини қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш ҳудудий маркази)

11.Жисмоний тарбия ва спорт

Усмонова Дилфузахон Иброҳимовна (Жисмоний тарбия ва спорт университети)

12.Маданият ва санъат соҳаларини ривожлантириш

Тоштемиров Отабек Абидович (Фарғона политехника институти)

13.Архитектура ва дизайн йўналиши ривожланиши

Бобохонов Олтибой Раҳмонович (Сурхандарё вилояти техника филиали)

14.Тасвирий санъат ва дизайн

Доцент Чарiev Турсун Ҳуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

15.Мусиқа ва ҳаёт

Доцент Чарiev Турсун Ҳуваевич (Ўзбекистон давлат консерваторияси)

16.Техника ва технология соҳасидаги инновациялар

Доцент Нормирзаев Абдуқаюм Раҳимбердиевич (Наманган мухандислик-қурилиш институти)

17.Физика-математика фанлари ютуқлари

Доцент Соҳадалиев Абдурашид Мамадалиевич (Наманган мухандислик-технология институти)

18.Биомедицина ва амалиёт соҳасидаги илмий изланишлар

Т.ф.д., доцент Маматова Нодира Мухтаровна (Тошкент давлат стоматология институти)

19.Фармацевтика

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

20.Ветеринария

Жалилов Фазлиддин Содиқовиҷ, фарм.ф.н., доцент, Тошкент фармацевтика институти, Дори воситаларини стандартлантириш ва сифат менежменти кафедраси мудири

21.Кимё фанлари ютуқлари

Рахмонова Доно Қаҳхоровна (Навоий вилояти табиий фанлар методисти)

23.Агропроцессинг ривожланиш йўналишлари

Доцент Сувонов Боймурод Ўралович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

24.Геология-минерология соҳасидаги инновациялар

Phd доцент Қаҳҳоров Ўқтам Абдурахимович (Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш мухандислари институти)

25.География

Йўлдошев Лазиз Толибович (Бухоро давлат университети)

Тўпламга киритилган тезислардаги маълумотларнинг хаққонийлиги ва иқтибосларнинг тўғрилигига муаллифлар масъулдир.

© Муаллифлар жамоаси

© Tadqiqot.uz

PageMaker\Верстка\Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz

Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ФАЛСАФА ВА ҲАЁТ СОҲАСИДАГИ ҚАРАШЛАР

1. Feruza Turdiboyeva	
YOSH XOTIN-QIZLARNI YANGI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA TA'LIMNING O'RNI.....	7
2. Xomidova Dilrabo Ibrohimovna	
MAKTABDA UMUMTA'LIM FANLARNI O'QITISH METODIKASI	9
3. Boltaboyeva Gavharxon Rahimovna	
“TEMUR TUZUKLARI” YOHUD O'Z DAVRINING MUKAMMAL KONSTITUTSIYASI.....	10
4. Dadajonova Marg'uba Abduvaliyevna	
HAYOTNING TUZILISH DARAJALARI	11
5. Ismailova Nigora Ruzimatovna	
ABU NASR FOROBIY ASARLARIDA JAMIYAT VA DAVLAT TALQINI.....	12
6. Niyoziyova Dilfuza	
DUNYONI ILMI BILAN LARZAGA SOLGAN BUYUK ALLOMALARIMIZ.....	14
7. Shaxzot Genjegulov	
INSANDA JOQARI RUWXIYLIQ HÁM RUWXIY TÁRBIYA.....	15
8. Кумушой Мирзаева	
СЕНГА ҚЎШҚАНОТМАН, ЎҚУВЧИМ!	17
9. М.Жиемуратова	
АХБОРОТ –КОММУНИКАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИГА ТАТБИҚ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ	19
10. Маннапова Наргиза Шакировна, Ахадуллаева Камола	
ТАЛАБАЛАРДА СОГЛОМ ТУРМУШ ТАРЗНИИ ШАКЛАНТИРИШ МОТИВАЦИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	21
11. Mashhura Ahmadjonova Akramjon qizi	
BUGUNGI TA'LIM - ERTANGI KELAJAK	23

ФАЛСАФА ВА ҲАЁТ СОҲАСИДАГИ ҚАРАШЛАР

YOSH XOTIN-QIZLARNI YANGI OILAVIY HAYOTGA TAYYORLASHDA TA'LIMNING O'RNI

*Feruza Turdiboyeva,
Andijon shahar 13-umumta'l'm maktabi o'qituvchisi
+998901404120*

Annotatsiya: Ushbu maqolada yosh xotin-qizlarni yangi oilaviy hayotga tayyorlash masalalari bo'yicha qilinishi lozim bo'lgan amaliy vazifalar, yo'l qo'yilayotgan xatolar, muammolar, shuningdek, ularga muqobil yechimlar haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: xotin-qizlarning imtiyozlari, bilim olish huquqi, gender tengligi, dinimiz ta'lomitlari.

Bizning dinimizda tug'ilgan farzand qiz bo'lsa, quvonchni bo'rttiribroq qilish tavsiya etiladi. Odadta, o'g'il tug'ilganda xursandchilik kattaroq bo'ladi. Ammo shariatda aynan qiz tug'ilganda xursandchilikni kattaroq qilishning tavsiya etilishi johiliyat amaliga qarshi ish yuritish uchundir. Chunki johiliyat davrida oilada qiz farzand tug'ilsa, motam tutilar, xafa bo'lishar va hatto qizlarni tiriklay ko'mib yuborishgacha borilar edi. Ana o'sha, ayol zotini xorlashdek insoniyatga or bo'lgan ruban ishga tom ma'noda teskari ish olib borish musulmonlarga topshirildi.¹ Qiz farzand – bo'lajak ona, ayol. Uning huquqlari, imtiyozlarini hurmat qilish, oilaning mustahkamligida tutgan o'rning qanchalar katta ekanligini anglatish bugungi kun va kelajak uchun ham muhim masalalardan biri hisoblanadi.

Oila – jamiyatning asosiy bo'g'ini. Bo'g'in mustahkam bo'lmas ekan, jamiyat ham mo'rt bo'lishi tabbiy bir holat. Jamiyat ham ma'lum bo'g'inlardan tarkib topgani singari oila ham o'zida shu xususiyatni kasb etadi. Mustahkam oilani tashkil etishda har bir oila a'zosi javobgar, aslida. Lekin mana shu vaziyatda birmuncha ko'p mas'uliyat ayollar zimmasiga yuklanadi. Ana shuni nazarda tutgan holda, bugun yurtimizda xotin-qizlarni yangi oilaviy hayotga tayyorlash masalasi davlat siyosati darajasida ko'tarilayozdi. Respublikamizning turli hududlarida erta turmush qurishni oldini olish, xotin-qizlarning ta'l'm olishini rag'batlantirish borasida bir qancha amaliy ishlar olib borilmoqda. Yosh xotin-qizlarni yangi oilaviy hayotga tayyorlashdagi to'g'ri qadamlardan biri ham ularning ta'l'm olishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratib berishdan iborat, deb hisoblaymiz. Zero, yosh qizlarni oilaviy hayotga tayyorlashdagi ilk omil hisoblangan tarbiya masalasini oilaning o'zi – ota-onas, qolaversa, mahalla, atrof-muhit ta'minlab bersa, ta'l'm olishi jarayoni mifik, kollej-litsey hamda oliy o'quv yurtlari bilan bog'lanadi. Gender tengligi Respublikamiz Konstitutsiyasida ham ta'kidlangan bo'lib, undagi 41-moddada ijtimoiy tenglik hamda bilim olish huquqiga barcha haqli ekanligi haqida so'z boradi: **Har kim** bilim olish huquqiga ega. Bepul umumiyligi ta'l'm olish davlat tomonidan kafolatlanadi. Mifik ishlari davlat nazoratidadir.² Modda tarkibida qo'llangan "har kim" birikmasi tenglikka ishora. Ayollarning nafaqat bepul umumiyligi o'rta ta'l'mda tahsil olishlari, balki oliy ma'lumotli shaxs bo'lib, oliy ta'l'm muassasalarida ham o'qishlari uchun zarur shart-sharoitlarni yaratish muhimdir. Hattoki, muqaddas dinimiz ham muslim-u muslimalarni ilm olishga da'vat etadi. Urva ibn Zubayrning e'tirof etishicha, Qur'on, hadis, fiqh, halol-harom, arab tarixi va nasabshunoslik, adabiyot kabi sohalarda Oisha onamizga teng keladigan olim bo'lmagan ekan.³ Shunday ekan, har bir ota-onas o'z farzandi ta'l'miga yangi bir oila poydevorini qurayotgan kabi munosabatda bo'lsa, xotin-qizlarning haq-huquqlari poymol qilinmagan bo'lar edi. Albattaki, bu nafaqat farzand baxtini ta'minlashdagi urinish, balki yangi bir oila uchun yaratilayotgan yaxshi

¹ Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. – Toshkent: Hilol, 2019.

² O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.

³ Odinaxon Muhammad Sodiq. Qizlarjon. – Toshkent: Hilol, 2018.

muhit hamda jamiyat a'zosi sifatida qilinayotgan ezgu ishdir. Chunki yuksak tarbiya hamda oliv ma'lumot egasi bo'lgan ayol o'z farzandlarini ham go'zal xulqli va bilimli qilib voyaga yetkaza oladi. Oilada ona dilbandlari uchun ham muallim, ham tarbiyachi sanaladi. Muallim, avvalo o'zi bilimli, har sohadan bolalarga saboq berish qobiliyatiga ega bo'lishi talab etilishi ham sir emas, albatta. Tarbiyaning tabiat esa tamoman husni xulqqa asoslanishi kerak bo'ladi. Ya'ni, u bolalariga faqatgina so'zi bilan emas, balki o'z so'ziga amal qila bilishi bilan ham namuna bo'lishi kerak. So'z va amal, ta'lim va tarbiyani o'z sajiyasida birlashtira olgan ayollar oilani yana-da mustahkamlaydilar. Oilada go'zal oilaviy muhit yaratib, o'z fikrlarini qanday ifodalashni biladilar. O'z bag'rida jamiyat, Vatan kelajagini voyaga yetkazadilar, tarbiyalaydilar.

Xulosa sifatida shuni aytish mumkinki, yosh xotin-qizlarni yangi oilaviy hayotga tayyorlashda tarbiya bilan bir qatorda ta'limning ahamiyati ham beqiyosdir. Bu ikki tushuncha bir-biri bilan chambarchars bog'liq bo'lib, biri ikkinchisi inkor etmagan holda, to'ldirib boradi. Xotin-qizlarning ta'lim olishlari uchun har bir ota-onas, mahalla, maktab, har bir jamiyat a'zosi o'zini javobgar deb bilishi lozim. Zero, bu masala butun bir jamiyatga taalluqlidir.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati:

1. Odinaxon Muhammad Sodiq. Qizlarjon. – Toshkent: Hilol, 2018.
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 1992.
3. Shayx Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. – Toshkent: Hilol, 2019.

МАКТАБДА УМУМТА'ЛИМ ФАНЛАРНИ О'QITISH МЕТОДИКАСИ

Xomidova Dilrabo Ibrohimovna
Farg'onan viloyati Buvayda tumani
47-umumiyl o'rta ta'lif maktabi
o'qituvchisi 97-595- 18-28

Annotatsiya: Maktabda o'quvchilarning bilim, ko'nikma, malakalarini oshirish, shuningdek, ulardag'i mayjud tushunchalarini, tasavvurlarini shakllantirish, ularni fikrlash qobiliyatini yanada takomillashtirish maqsadida ushbu maqola yozildi. Ushbu maqola maktabda umumta'lif fanlarni o'qitish metodikasini yanada rivojlantirish, turli-xil metodlardan foydalanish, ularni o'quvchilarga mukammal tarzda yetkazib berish va foydalanish uchun yozildi. Har bir tushuncha aniq keltirilgan bo'lib, o'sib kelayotgan har bir yosh avlodning istalgan sohada yetuk bo'lishi uchun zamin yaratadi. Bu davrda respublikamizda yoshlarni turli xil metodlardan foydalanishi va ularni har bir umumta'lif fanlarga tatbiq qilishi nazarda tutilgan holda ushbu maqola yozildi.

Kalit so'zlar: ta'lif, metodlar, interfaol metodlar, taqqoslash metodi, kadrlar taylorlash milliy dasturi.

O'zbekistonda umumta'lif maktablarini o'qitish va ularni zamonaviy texnologiyalar bilan boyitish shu jumladan turli xil metodlar bilan yoshlarni fanlarga qiziqtirish borasida keng ko'lamli ishlar olib borilmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lif-tarbiya va kadrlar tayyorlash tizimini tubdan isloh qilish, barkamol avlodni voyaga yetkazish to'g'risida"gi farmoni davlat siyosati darajasiga yetgan edi. Unga muvofiq maktab, kollej va akademik litseylarda yangi o'quv rejalar ishlab chiqish, yosh avlodni zamonaviy didaktik ta'minotini ishlab chiqish kabi rejalar ko'zda tutilgan. Bundan kelib chiqadiki zamon bilan hamnafas holda yosh avlodni ta'lif- tarbiya olishida umumta'lif maktablarining roli kattadir.

Maktabda umumta'lif fanlarni o'qitish metodikasini turli xil bosqichlarda amalga oshirish mumkin. Masalan dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanish o'quvchilarni faoliyatini yanada oshiradi, kuzatish va tajriba metodlari ham anchagina tajriba orttirishda qo'l keladi. Biz esa yana bir metodlardan biri taqqoslash metodini yoritib beramiz. Bu metod matematika fanini o'rgatishda juda qo'l keladi.

O'rganilgan obyektdagi narsalarning o'xshash matematik obyektdagi narsalarning o'xshash va farqli tomonlarini aniqlovchi metod taqqoslash metodi deyiladi.

Taqqoslash metodini matematika materiallariga tatbiq qilishda 2 ta prinsipdan foydalaniladi:

- 1) Taqqoslanayotgan tushuncha bir jinsli bo'lishi kerak;
- 2) Taqqoslash o'rganilayotgan obyektdagi narsalarning asosiy xossalariiga nisbatan bo'lishi kerak.

1-misol. To'rtburchak figurasi bilan beshburchak figurasi taqqoslanganda ularning o'xshash tomonlari: uchlari, burchaklari; ularning o'zaro farqli tomonlari: 1) to'rtburchakning 4 ta uch va 4 ta tomoni;

2)Beshburchakda 5 ta uch va 5 ta tomongan iboratligi aniqlanadi.

Bu misolda taqqoslanamaning ikkala prinsipidan ham foydalanildi, asosiy xossalardan foydalanilgan holda taqqoslandi.

Ko'rinish turibdiki bu metod har bir fan uchun kerakligi va bir nechta obyektlarni, figuralarni ham taqqoslash mumkinligi namoyon bo'ldi.

Turli xil metodlardan foydalanish o'quvchilarni ilm olish salohiyatini oshiradi va yana yangi bilim olishiga ko'maklashadi. Umumta'lif maktablarida fanlarni o'qitishda turli xil ko'rgzamali qurollar, zamonaviy texnologiyalardan foydalanish ularni fanga tatbiq qilish va yoshlarni yetuk kadr qilib tayyorlashda metodikani roli behisob kattadir. Har bir tushuncha va har bir qonun qoidalarni o'quvchi ongiga chuqur yetib borishi, qoida va formulalarni anglashi, tushunishi uchun turli xil metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir.

Agar maktab yoshidagi bolalarni ilk tushunchalarini rivojlantirsak, g'oya va fikrlarini shakllantirsak kelajakda bu yoshlar aql-idrokli, fikrlash doirasi keng va salohiyatli bo'lib yetishadi. O'sib borayotgan yosh avlodni yetuk ma'naviyatli, bilmeli, malakali kadr etib tarbiyalash har bir pedagoglarning asosiy vazifasi hisoblanadi va bu ishlarni amalga oshirishda biz ham o'z hissamizni qo'shishga harakat qilamiz.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. S.Alixonov. Matematika o'qitish metodikasi Toshkent-2011
2. Google.com

**"TEMUR TUZUKLARI" YOHUD O'Z DAVRINING MUKAMMAL
KONSTITUTSIYASI.....**

*Namangan viloyat Chortoq tuman
22-umumiyl o'rta ta'lif maktabi tarix fani
o'qituvchisi Boltaboyeva Gavharxon Rahimovna*

Annotatsiya: Har bir xalq ham o'z tarixida mukammal yozilgan qomusiy asarlarga ega emas! Biz buyuk xalqimiz, buyuk meros egasimiz, chunki ajodolarimiz tomonidan yaratilgan asarlar o'z davridayoq maktabga aylana olgan, qimmatga egaligi esa eng ko'p nusxa ko'chirilganligi, ahamyatga molik tomoni dunyoning rivojlangan davlatlari tomonidan hozirga qadar ham foydalanilyotganligidadir!

Kalit so'zlar: Tuzuk, qomusiy asar, davlatchilik tarixi

Bugungu kunda "O'zbekiston" deganda dunyo hamjamiyati nigohida rivojlanayotgan davlat tushiniladi. Biroq o'tmishdan qolgan merosimizni batafsil o'rganadigan bo'lsak vatanimiz aynan qadimiyl davridayoq o'zining davlatchilik an'analarini shakllantira olgan o'ziga xos mifik yarata olgan. Biz buni zardushtiylik dinining muqaddas kitobi "Avesto" da keltirilgan davlatchilik tarixi jamiyatni boshqaruviga asoslangan qonunlardan bilib olsak bo'ladi. Shunday ekan hozirgi kunda rivojlangan davlatlar qatorida bo'lgan ayrim davlatlar bor-ki, ular o'z tarixini buyuk qilib ko'rsatishga harakat qiladi. Aynan anashu davlatlar mustamlakachilar tomonidan uzoq davr mustamlaka qilingan davlat hisoblanadi. Shu o'rinda bir savol tug'iladi. Buyuklikni tan oldirish kerakmi, yoki shunchaki tarixiy haqiqatni tiklash? Biz ikkinchi yo'ldan borib aynan tarixiy haqiqatni yoritishga intilsak tarix hamma narsa uchun o'chmas isbot bo'la oladi. Hozirgi kunda eng mukammal konstitutsiya deganda AQSH, Buyuk Britaniya yoki boshqa rivojlangan davlatlar konstitutsiyasi sanaladi. Aynan shu davlatlar mukammal konstitutsiyasi yaratilgunga qadar Amir Temur tomonidan ushbu qomusiy asar yaratilib ulgurilgan va ayni paytda o'sha davrdayoq turli davlatlar rahbarlarining shaxsiy kutubxonalaridan joy olishga ulgurgan edi. Demak davlat rahbarlarining kutubxonasida mavjudligi, turli tillarga tarjima qilinganligi va ko'chirtirishdagi alohida e'tibor berilganligidan ham bu asarni tarixiy ahamiyatini bilishimiz mumkin. Demak rivojlangan davlatlar konstitutsiyasini yaratilishida ma'lum ma'noda bizning ma'naviy boyligimizni ham o'mi bor. Aynan Birinchi Prezidentimiz Islom Karimov tashabbusi bilan 2014-yil 15-16 may kunlari Samarqandda o'tkazilgan konferensiyaning ham maqsadi aynan shu edi. Ya'ni "O'zbek xalqi" qaysidir ma'noda "endi rivojlanayotgan O'zbekiston" buyuk tarixga, xalqlar sivilizatsiyasiga o'z xissasini qo'shgan ma'naviy merosga ega. Kimir tan olmas, lekin "Temur tuzuklari" kabi qomusiy asarlarimizni eng nodir asar sifatida ularning kutubxonasida mavjudligi bu tan olishni o'zi emasmi?

Foydalilanigan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. Harakatlar strategiyasi 2017-2021.- T.: O'zbekiston, 2017.
2. Mirziyoyev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi. - T.: O'zbekiston, 2017
3. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz.- T.: O'zbekiston.NMIU, 2017.
4. Ergashev. Q. O'zbekiston xalq ta'liming rivojlanish tarixi.. T. "O'qituvchi" 1998.

HAYOTNING TUZILISH DARAJALARI

*Dadajonova Marg'uba Abduvaliyevna
Farg'onah shahar 30-o'rta ta'lif maktabi o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada hayotning tuzilish darajalari, hayotning hujayrasiz va hujayraviy (Eukariot va prokariot)lar haqida umumiy malumotlar berilgan.

Kalit so'zlar: Makro va mikromolekulalar, viruslar, prokariotlar, eukariotlar.

1. Hayotning hozirgi tuzilish darajalari. Biologiya faninang so'ngi yutuqlari tufayli hayot har xil darajada tuzilganligi ma'lum bo'ldi. Xozirgi fan hayotni molekula, hujayra, organizm, populyatsiya-tur, biogeotsenoz, biosfera darajasida tadqiq qiladi. Har qanday biologik sistema tuzilish jihatidan qanchalik murakkab bo'lmasin, makromalekulalar –nuklein kislotalar, oqsillar, lipidlar va polisaxaridlar va boshqa bir qator organik moddalardan iboratdir. Tiriklikning molekula darajasidayoq organizm hayot faoliyati bilan bog'liq bo'lgan moddalar va energiya almashinishi, irlsiy axborot berilishi boshlanadi. Hujayra barcha organizmlarning tuzilishi, funktsional va rivojlanish birligi hisoblanadi. Hayot tuzilishining hujayra darajasida irlsiy axborot berish, moddalar va energiya almashinushi ro'yberadi va tiriklikning bir butunligi ta'minlanadi. Hayotning organizm tuzilish darajasining birligi individ xisoblanadi. U tug'ilishdan o'lishgacha tirik sistema deb qaraladi. Organizm tuzilish darajasida har xil funksiyani bajaruvchi muhim organlar tizimi rivojlanadi. Tur tarqalgan arealning ma'lum qismini egallagan, bir-biri bilan erkin chatisha oladigan turga mansub organizmlar guruhi populyatsiya deb ataladi. U tiriklikning organizmdan yuqori darjasini xisoblanadi. Hayot tuzilishining shu darajasidan boshlab evalyutsion yangilanish amalga oshadi. Tabiatda xar qanday organizm turi alohida yashamaydi. Uning hayoti atrofini o'rab turgan boshqa tur organizmlar, anorganik tabiat biogeotsenotik kompleksi bilan chambarchas bog'liq. Hayotning biogeotsenotik darjasini deyilganda tuzilish jihatdan har xil tur organizmlarning organik tabiat bilan bog'liq bo'lgan barqaror sistemasi tushiniladi. Hayotning biosfera darjasini barcha biogeotsenozlar yig'indisi, u yerga turli – tuman hayotiy ko'rinishlarni qamrab oladi. Hayotning bu darajasida moddalar va energiyaning davra bo'ylab aylanishi ro'y beradi va hamma tirik organizmlar hayot faoliyati bilan aloqador bo'ladi.

2. Hayotning hujayrasiz shakllari. Tirik mavjudodlar yerda 3,5 mlrd. Yil avval kelib chiqqan hozirgi davrda ularning avlodlari yer yuziga shunchalik keng tarqalib ketganki, turlar soni millionlarni tashkil qiladi. Sayyoramizdag'i tirik organizmlar nihoyatda xilma – xildir. Ular yer sharining turli joylarida tarqalgan. Xozir ko'pchilik olimlar tiriklikni shartli ravishda ikkita guruhga: hayotning hujayrasiz va hujayraviy shakllariga ajratmoqda.

Hayotning hujayrasiz shakllariga viruslar kiradi. Viruslar tirik organizmlarga xos bo'lgan bir qator hususiyatlarga ega. Viryслar inson hayotiga katta xavf soladi. Ular bir necha yuqimlik kasalliklar (gripp, qutirish, sariq kasalligi, insefalist, qizilcha va boshqalar)ning qo'zg'atuvchilari hisoblanadi. Viruslar faqat hujayralarda yashaydi, ular hujayra ichi parazidlardir. Viruslarning kelib chiqishiga ko'ra ular avtonom genetic tuzilma bo'lib, hujayradan tashqarida rivojiana olmaydi. Taxminlarga ko'ra viruslar va bakteriofaglar hayotning hujayraviy shakllari bilan birgalikda rivojlangan hujayraning maxsus irlsiy elementlari hisoblanadi. Hozirgi vaqtida genetiknjeneriya sohasida viruslardan keng foydalanimoqda.

3. Hayotning hujayraviy shakllari. (Prokariotlar va eukariotalar).

Prokariotlar (lot. Pro – oldingi, ilgarigi va karion – yadro) – haujayrasida membrana bilan chegaralangan yadarosi bo'lmanan organizmlar. Prokariotlarga bakteriyalar, siano bakterialar, arxe bakteriyalar kiradi. Prokariotlar yadrosi to'liq shakllanmagan organizmlar ya'ni, haqiqiy yadroga ega emas. Irsiy belgilari nukleotidlarda joylashgan. DNK dezoksiribonuklein kislota halqasimon shaklda bo'ladi. Jinsiy ko'payish kuzatilmaydi. Hujayra markazi va mitotic ip bo'lmaydi. Hujayra amitoz yo'li bilan bo'linadi.

Eukariotlar (yun. Eu – yaxshi, haqiqiy, butun va kaguop - yodro) – to'liq shakllangan, haqiqiqiy yadroga ega bo'lgan hujayraviy organizmlar. Eukariotlarga suvo'tlar, yukasak o'simliklar, barcha hayvonlar, zamburug'lar kiradi. Eukariotlar DNK si yadrodag'i xromosomalarda joylashgan bo'lib, gistonlik oqsillar bilan brikkan nukleosomalarning hosil qilishda ishtirok etadi.

Foydalanimgan adabiyotlar:

- Umumiy biologiya 10-11 sinf darsligi. 1995y.
- Sh.Yarmatova, A.Ummatov, O.Zokirov."Organizm va muhit" A-2004
- M.M.Abdulhayeva, D.S. Abdulhayeva, N.S.Yusupova. Biologiya. T-2014

ABU NASR FOROBIY ASARLARIDA JAMIYAT VA DAVLAT TALQINI.

*Ismailova Nigora Ruzimatovna
Andijon viloyati Qo‘rg‘ontepa tumani
41-davlat ixtisoslashtirilgan maktabi
Tarix fani o‘qituvchisi*

Annotatsiya : Buyuk alloma Abu Nasr Forobiyning ilomiy merosini o‘ranish va asarlarida jamiyat va ahloq talqini hayotga tadbiq etish yoritib berilgan.

Kalit so‘zlar: Mustaqil O’zbekiston tarixi, buyuk ajodolar merosi,yoshlar, ijtimoiy faoliik, ma’naviy yuksalish.

*Buyuk tarix hech narsada hech naras izsiz ketmaydi. Uxalqlarning qonida,tarixiy xotirasida saqlanadi va amaliy ishlarida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun u qudratlidir.Tarixiy merosni asrab –avaylash,o‘rganish, va avlodlardan avlodlarga qoldirish davlatimiz siyosatining eng muhim ustvor yo‘nalishlaridan biridir.
Sh.M.Mirziyoyev. O’zbekiston Respublikasi Prezidenti.*

Bizning qadimiy va go‘zal diyormiz nafaqat Sharq ,balki jahon tamaddunining beshilaridan biri bo‘lgan. Bu tabarruk zaminda ne-ne buyuk zotlar,olimu fuzalola, siyosatchi va sarkardalar yetishib chiqqani, umumbashasriy taraqqiyotning uzviy qismiga aylanib ketgan dunyoviy va diniy bilimlarning tarixan yuqori bosqichiga ko‘tarilishida ona yurtimizda tug‘lib kamol topgan ulug‘ allomalarining hizmatlari beqiyos ekani bizga ulkan g‘urur va iftixon bag‘ishlaydi.Yuksak e’tirof bilan qayd etish kerakki,bizning ona yurtimiz-bugungi O’zbekiston zamini islom dini va ilm fan va madaniyatning qadimiy beshiklaridan biri hisoblanadi. Buyuk siymolar-ma’naviyatimiz yulduzlarining hayoti va boy merosini o‘rganish oilalarimiz, butun jamiyatimida sog‘lom muhitni mustagkamlash, yoshlar tarbiyasi, tinch osuda hayotni qaror toptirishda o‘ta ahamiyatlidir.

Bugungi kunda globallashuv jarjayoni bilan birga kirib kelayotgan “ommaviy madaniyat” kabi ma’naviy tahdidlar tobora keskinlashib borayotgan bir vaqtida tabarruk zotlardan meros qolgan ko‘xna qadriyatlarimizga bo‘lgan talab va ehtiyoj yanada kuchaymoqda. Hozirgi kunda “ommaviy madaniyat ”balosi ko‘plab yoshlarimizni o‘z domiga tortib, millat va yurt uchun butunlay begona bo‘lgan salbiy ta’sirlarning kirib kelishiga sabab bo‘layotgan bir paytda buyuk ajdodlarimizning boy merosini hamda ularning butun jahon tamadduni rivojiga qo‘sishgan xisssasini o‘rganish,teran anghlash va keng ommalashtirish alohida ahamiyatga egadir. Zero, O’zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyev aytganidek, “ O’zligimizni anglab buyuk tariximizni yoshlarga tushuntirsak, ilm- ma’rifatni rivojlantirsak, hech qachon kam bo‘lmaymiz”. Ana shunday jahon tamadduni rivojiga ulkan xissa qo‘sghan buyuk olim va fuzalo,

asrlar davomida boy meosi qadrlanib kelayotgan mutafakkir olim –Abu Nasr Forobiydir. Al Farobiy Abu Nasr ibn Muhammad — faylasuf, entsiklopediyachi-olim, astronom, matematik, o‘rta asrlar Sharq medigi, sharq arastuchilarining asosiy vakillaridan biri bo‘lgan. Ikkinchi ustoz (Arastudan keyin) nomiga ega bo‘lgan. Olimning ilm-fan oldidagi hizmatlari beqiyosdir. U umri bo‘yi ilm axtardi, bilim o‘rgandi va natijada bizga 130 dan ortiq boy ilmiy merosni qoldirib ketdi. Forobiy qomusiy olim, u 70 dan ortiq tilni bilgan va bizga mantiq, falsafa, tarix, fiqh, riyiziyyot, falakiyyot, musiqa va boshqa fanlardan ko‘plab ilmiy meroslar qoldirgan.Olimning asarlarini o‘rganish va hayotga tadbiq etish, ayniqsa yoshlarning ma’aviyatni yuksaltirishda muhim ahamiyatga egadir.

Ana shunday g‘oyalardan biri, Forobiy davlat boshqarishda, qonunlarga amal qilishda kishilar aro munosabatda,axloq va xulq odob qoidalariga rioxaliga qilishda,ta’lim-tarbiyada aql bilan harakat qilish lozimligini ta’kidlab o‘tadi. Forobiy o‘rta asrlar sharoitida birinchi bo‘lib jamiyatning kelib chiqishi, maqsad va vazifalari haqida izchil ta’limot yaratdi. Bu ta’limotda ijtimoiy hayotning ko‘p masalalari – davlatni boshqarish, ta’lim-tarbiya, axloq, ma’rifat, diniy e’tiqod, urush va yarash, mehnat va boshqalar qamrab olingan. Forobiy “Fozil shahar aholisining maslagi” risolasida jamiyat (“inson jamoasi”)ning kelib chiqishi haqida bunday yozadi: “Har bir inson tabiatan shunday tuzilganki, u yashash va oliy darajadagi yetuklikka erishmoq uchun ko‘p narsalarga muhtoj bo‘ladi, u bir o‘zi bunday narsalarni qo‘lga kiritma olmaydi, ularga ega bo‘lish

uchun insonlar jamoasiga ehtiyoj tug‘iladi... Bunday jamoa a’zolarining faoliyati bir butun holda, ularning har biriga yashash va yetuklikka erishuv uchun zarur bo‘lgan narsalarni yetkazib beradi. Shuning uchun inson shaxslari ko‘paydilar va yerning aholi yashaydigan qismiga o‘rnashdilar, natijada inson jamoasi vujudga keldi”. Forobiy shaharni ijtimoiy uyushishning yetuk shakli, insoniyat kamolotga erishishining zaruriy vositasi, deb hisoblaydi. Butun insonlarni o‘zaro hamkorlikka, xalqlarni tinchlikka chaqiradi, dunyoda yagona inson jamoasini tuzish haqida orzu qiladi. mutafakkir inson qadr-qimmatini kamsituvchi jamiyatga qarshi chiqadi . Forobiy “Baxt-saodatga erishuv yo‘llari haqida risola”, “Baxt-saodatga erishuv haqida risola” asarlarida o‘zining orzu qilgan fazil jamiyatini yana ham yorqin tasvirlaydi. “Davlatning vazifasi insonlarni baxt-saodatga olib borishdir, – deb yozadi u, – bu esa ilm va yaxshi axloq yordamida qo‘lga kiritiladi”. Forobiy davlatni yetuk shaxs (monarxiya), yetuk xislatlarga ega bo‘lgan bir necha shaxslar (aristokratiya) va saylangan shaxslar (demokratiya) yordamida boshqarish shakllarini qayd etadi. Forobiy jamiyat o‘z rivojida yetuklikka tomon intilishi, shuning uchun kurash olib borishi va nihoyat fazil jamiyat, fazil shahar darajasiga ko‘tarilishi haqida fikr yuritadi.U shunday yozadi: “Fozil jamiyat va fazil shahar (yoki mamlakat) shunday bo‘ladiki, shu mamlakatning aholisidan bo‘lgan har bir odam kasb-hunar bilan shug‘ullanadi. Odamlar chin ma’nosil ozod bo‘ladilar... Ular orasida turli yaxshi odatlar, zavq-lazzatlar paydo bo‘ladi”. Forobiy bunday fazil jamoani boshqaruvchi podshoh, rahbarlarga ham ma’lum talablar qo‘yadi. U xalq haqida doimo g‘amxo‘rlik qilishi, boshqalar manfaatini o‘z manfaatidan ustun qo‘ya bilishi zarur. Bunday jamoani idora etuvchi yoki idora etuvchilar guruhi o‘zlarida muhim olti xislatni ifodalashlari kerak, ya’ni adolatli, dono bo‘lishi, qonunlarga rioya etishi va qonunlar yarata olishi, kelgusini oldindan ko‘ra bilishi, boshqalarga g‘amxo‘r bo‘lishi kerak. Forobiyning fazil jamoa haqidagi ta’limoti, uning komil inson haqidagi fikrlari bilan uzviy bog‘lanib ketadi. Fozil jamoada komil inson xislatlari vujudga keladi. Masalan, axloq-odobli yetuk inson o‘n ikki fazilatga ega bo‘lmog‘i lozim. Bu fazilatlar insonlarning o‘zaro munosabatlari mustahkamlanib, yaxshilik tomon yo‘nalishida vujudga kela boradi. Forobiyning fazil jamoa va komil inson haqidagi ta’limotlari so‘nggi olim-mutafakkirlarga katta ta’sir ko‘rsatdi.Umuman olganda Forobiyning fazil jamiyatni, komil insoni baxt-saodat, o‘zaro yordam, dono boshliq, tenglik haqidagi fikrlari o‘z davri uchun xayoliyidir. Lekin insonni ma’naviy ozod etishga, uning imkoniyatlarini ochishga, gumanistik yo‘nalishni asoslashga qaratilgan bu ta’limot ilg‘or ijtimoiy tafakkur taraqqiyotiga buyuk hissa bo‘lib qo‘sildi .Forobiy merosini o‘rganar ekanmiz,bugungi kunda muhtaram prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev ta’kidlaganidek, “bu kabi daholar nomi nafaqat islom ,ayni vaqtida jahon sivilizatsiyasi tarixida haqli ravishda oltin xarflar bilan bitilgan”.U kabi byuk insonlarning tarixini, ilmiy merosini o‘rganish yoshlarda ilm-fanga va ta’lim olishga intilish, vatanparvarlik,o‘tmish ajdodlarga hurmat,milliy g‘urur vaiftixor kabi tuyg‘ularini kuchaytiradi hamda insonlrni komillikka yetaklaydi.

Foydalilanigan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. *Erkin va farovon,demokratik O‘zbekiston davlatini birqalikda quramiz.-T,2017 yil*
2. Qobilov N. *Abu Nasr Forobiy –T,2011 yil.*
3. Qobilov Sh.R, Rustamov M.A-*Buyuk siymolarning boqiy qudrati-,2017 yil.*

DUNYONI ILMI BILAN LARZAGA SOLGAN BUYUK ALLOMALARIMIZ.

Niyozova Dilfuza

Surxondaryo viloyati Termiz shahri

*Afg'oniston fuqarolarini o'qitish ta'lif markazining
o'zbek tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya: O'zbekiston buyuk allomalar yurti. Tabarruk diyorimizda kamol topgan, butun dunyoni o'z ilmi bilan larzaga solgan,faylasuflari,olimlari,ulug' muhaddislar,fozillarimizning nomini butun dunyo yaxshi bilihadi.X-X1 asrlarda g'oyat unumli ijod qilgan, g'arb va sharq olamining adabiyotini va ilm-u fanini rivojlantirishda o'z buyuk hissalarini qo'shgan buyuk allomalarimizning xizmatlari cheksiz.

Kalit so'zlar: Buyuk allomalar, ilm-fan, qadriyatlar va boshqalar

Ulug' allomalarimizdan Al-Xorazmiy, AbuNasr Forobi, Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy va boshqa bir qancha olim va adabiyotshunos fozillarimiz o'zlarining fan xazinasiga qo'shgan noyob asarlari bilan jahon madaniyati rivojiga katta ta'sir ko'rsatdilar. Yunon ilm-fani, ayniqsa, yunon falsafasi bilan tanishtirish borasida Forobiyning xizmatlari nihoyatda buyukdir. Bir qancha sharq va Yevropa tillari barobarida yunon tilimi ham mukammal bilgan bu salohiyatl olim, fanning turli-tuman sohalariga doir noyob o'chmas asarlar yozish bilan birga, Aristotelning "Metafizika", "Fizika", "Metrologiya" va boshqa asarlariga chuqur tafsirlar yozdi va ularni sharhlab chiqdi. Abu Ali ibn Sino o'zining "Tarjimayi holida" qiziq bir voqeani hikoya qiladi. Ulug' tabib Aristotelning "Metafizika" asarini qariyb qirq marta o'qib chiqibdi -yu, hech narsa tushunmabdi. Kunlarning birida Buxoroning kitob bozorini aylanib yurgan ekan, ittifoqo Farobiyning tafsirlarini topib olibdi, shundan keyin hamma narsa unga ayyon bo'libdi. Farobi shuningdek Platon, Aristotel va boshqa faylasuf olimlar haqida ko'pgina qimmatli asarlar yaratgan, bularning risolalarini chet unsurlardan tozalab, ta'limatlarini to'g'ri yoritishga uringan. Fan va falsafa sohasidagi ajoyib tadqiqotlari va beqiyos xizmatlarini taqdirlab, zamondoshlari va keyingi avlod uni ikkinchi Aristotel "yoki, ikkinchi ustoz" (al-muallim as-soniy") deya sharafladi. Ilm-u fanning benihoyat ko'p sohalaridagi faoliyati uchun Sharq va G'arb olamida "Fan sardori", "Falsafa sulton", "Uchinchi Aristotel" nomlari bilan shuhrat qozongan Abu Ali ibn Sinoning Aristotel haqidagi risolalari, uning asarlariga bo'lgan tafsirlari, ilmiy va qimmati jihatidan ulug' arab faylasufi Ibn Roshidning sharhlari bilan bir qatorda turadi. Mubolag' asiz aytish mumkin-ki, asrlar davomida Yevropa va Osiyo ilm ahllari ulug' yunon faylasufining asarlarlarini uning tafsifnomalari asosida o'rgandilar. Ko'rinish turibdiki, Ibn Sino ham shu davrning buyuk siymolari qatoridan o'rin olgan va Italiyaning buyuk shoiri Dantening "Illohiy komediya" dostonida sharq olimiga qanchalik ulug' hurmat bilan qaraganligini, uni ham Aristotel va Platonlar qatori qahramonligini ko'rsatadi. Jahon adabiyotining mangu barhayot yodgorliklaridan biri bo'lgan "Illohiy komediya" ga ijobiy qahramon bo'lib kirishning o'zi ulug' sharaf emasmi?

Shunday ekan, bobokolonlarimiz bilan nafaqat faxrlanish, balki ularning boy ma'naviy merosini tadqiq va targ'ib etish, ularning benazir merosini ilmiy asosda chuqur o'rganib, milliy-diniy qadriyatlarimizni asrab- avaylash va yosh avlodni ezgu g'oyalar ruhida tarbiyalash kabi ulug' vor maqsadlarda xizmat qilish bizning burchimizdir.

Foydalilanigan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston tarixi/2017

2. Shoirlar.uz

INSANDA JOQARI RUWXIYLIQ HÁM RUWXIY TÁRBIYA

*Nõkis mämleketlik pedagogikaliq institutiniň
Milliy ideya, ruwxiyliq tiykarları hám huqiq
tälimi bağdari 3-kurs studenti -
Shaxzot Genjegulov*

Annotatsiya: Ruwxiyat túsinigi insanniň ruwxiy, aqılıy sıpatların, páziyletin, áhmiyetin, ýamxorlığın, qayğırıwin, quwanishin, múnásibetin ańlatadı, “ruwxiyat – insanniň xalıqtıň, jámiyettiň, mámlekettiň kúsh-qúdiretin” bildiredi. (I.A.Karimov). Ádebiyatlarda ruwxiyat túsinigine kóp sanlı anıqlamalarda ushırasadı. Misali: “ruwxiyat – insanniň sociallıq mádeniy maqluq sıpatındaǵı áhmiyeti, yaǵníy insandaǵı mexr-muhabbat, adalat, tuwrılıq, hújdan, ar-namıs hám taǵı basqalar jiyıntıǵı. (A.Erkaev). “Mánawiyat – insanda haywannan ajiratıp turatuǵın joqarı qádiriyat”. “mánawiyat – insan qálbinde kórinetuǵın ilahiy nur” (M.Imamnazarov).

Shinında da ruwxiyliq keń qırı, keń mazmunlı insanniň názık táreplerin óz ishine alatuǵın filosofiyalıq túsinik. Ruwxiyliq degenimiz ne ózi ? Ruwxiy miyras degenimiz ne ? degen sorawlarǵa men tómendegishe juwap bergen bolar edim: ruwxiyliq degenimizde áyyem zamanlardan berli ata-babalarımızdan bizge shekem jetip kelgen ruwxiy baylıqlar, siyasiy, filosofiyalıq, huqiqıy hám diniy kóz-qaraslar ádep-ikramlıq normaların ilim-pán jetiskenlikleri tariyxıy kórkem-óner shıgarmaları jiyındısı bolıp esaplanadı. Haqıyatında da óz tariyxın bilgen ata-babalarınıň kim ekenligin olardıń islegen isleri mártiliklerinen áwladlarǵa qaldırǵan materiallıq hám ruwxiy baylıqlardan nár algan xalıqtı, milletti hesh waqitta qáddin búge almaysan .

Mámlekemiz aymaǵında bar bolǵan tórt mińnan ziyat materiallıq ruwxiy esteliklerdiń ulıwma jáhan miyrasını úlgisi sıpatında YUNESKO dizimine kírgizilgenide bul pikirdi tastıyıqlaydı. Biraq sonı da aytıp ótiw zárúr aldińǵı awqam dáwirinde ruwxiyliqqa, ruwxiy tarawǵa jeterli kewil bólinbedi. Bálkim, onı burmalap, áhmiyetin, páseytip kórsetiw siyasati alıp barıldı. Sol dáwirde materiya birlemshi, sana ekilemshi degen uran algá qoyıldı.

Kalonıyalıq siyaset tásirinde kún keshirgen xalqımız óz tariyxıy miyrasların úyreniw imkaniyatınan ayrıldı hám qatań qadaǵalaw astına alındı. Imam al-Buxariy, Xoja Axmet Yassawiy, Najimatdin Kubra, Abu Mansur Maturidiy, Burhaniddin al-Marǵınaniy, Bahawatdin Naqshbandiy siyaqlı alımlarımızdzıń qaldırǵan bay ruwxiy miyrasların úyreniw qılmış sanaldı. Usı jerde men mina ráwiyatti aytıp ótpékshimen: Áyyem zamanlarda qıtay filosoflarının biri óz imperatorına minaday máslahat bergen eken “meniň húkimdarım egerde qanday da bir mámleketti jawlap almaqshi hám sol elde uzaq húkim súrmekshi bolsańız birinshi náwbette sol mámlekет xalqını ruwxiyatınan júdá etiń, mádeniyatınan ayırıń, ruwxiyliğinan júdá bolǵan xalıqta aqıllılıq, birdemlik, ulıwma máplerdi anıqlawda awızbırıshlıq bolmaydı. Olarda watan hám xalıq aldındıǵı wazıypa, juwapkershilik tuyǵıları hálsızlenedi. Áne usınday sharayat júzege kelse, ol mámleketti basıp alıw hám ol jerde uzaq húkimdarlıq qılıq múmkin boladı” degen edi.

Watanımızdı basıp algan patsha húkimeti de, onnan sońǵı sovetler húkimeti de mine usı siyasattı qollandi. Tek ǵana górezsizligimizdi qolǵa alganımızdan keyin miyraslarımızdı qayta tiklew imkani jaratıldı. górezsizlik sharapati menen xalqımız ruwxiy zulimlardan azat boldı. Xalqımız erkin pikirlerge, milliy tikleniwge jal ashıldı. Jámiyet ruwxiyliğin tiklew hám rawajlandırıwdı támıyinlewshi ruwxiy ağartıwshılıq reformalarınıń baǵdarları belgilep alındı. Usı jerde Özbekstan Respublikası birinshi prezidenti I.A.Karimovtıń ruwxiyliqqa bergen itibarı hám táriyipi ayriqsha. Materiallıq reformalar, ekonomikalıq reformalar óz jolına olardı sheshiw múmkin. Xalıqtıń támıynatında ámellep turiwı múmkin. Biraq ruwxiy reformalar qullıq iskenjesine azat bolıw, qáddin báleń tutıw, ata-babalarımızdzıń dástúrlerin tiklep olarǵa múnásip miyrasxor bolıw bunnan awırlaw hám maqtanışhıraq wazıypa joq bunda degen edi.

Ruwxiy qádiriyatlar, baylıqlar, revolyuciyalıq jol menen jaratılatuǵın nárse emes ol jámiyet rawajlanıwınıń barlıq basqıshlarında onıń zárúrlikleri sebepli júzege keledi hám sol dáwir turmısın sáwlelendiredi. Hár bir awlad ruwxiyliqtı jańadan jaratpaydı, bar bolǵan ruwxiy miyrasqa tayanadi. Birinshi prezidentimiz I.Á.Karimov 1994-jıl 23-aprelde respublikamızda ruwxiyliq hám ağartıwshılıq jámiyetshilik orayın dúziw haqqında párman shıgardi. górezsizlik jıllarında ruwxiy miyrasımızdıń bay gózıynelerine úles qosqan ullı alımlardıń atlari qayta tiklendi. Olardıń tuwilǵan kúnleri belgilendi. Bahawatdin Naqshbandiydıń 675-jıllığı, Nájimatdin

Kubraniý 850-jıllığı, 1998-jılı Berdaqtıň 170-jıllığı, 1999-jılı Ajiniyaz Qosıbay ulınıň 175-jıllığı keň belgilendi. 1998-jılda Imam Buxariy háziretleriniň 1225-jıllığı, Axmet al-Ferganiydiň 1200-jıllığınıň belgileniwi birinshi prezidentimizdiň tikkeley basshılıǵında ámelge asırıldı. górezsizlik jıllarında Qurani Kárim ózbek tiline awdarıldı. Imam al-Buxariydiň tórt tomlıq hádisleri basپadan shıǵarıldı. Quranı kárimdi túsındırıwge baǵışhlangan kitaplardıň basپadan kólep shıǵarılganlıǵı Ramazan, Qurban háyt kúnleriniň hám Nawrizdiň ulıwma xalıqlıq bayram sıpatında nıshanlanıwı milliy qádiriyatlarımızǵa úlken itibar berilgenliginiň tastıyuqlaydı.

Milliy ruwxıylıǵımızdı rawajlandırıwda jaslardı watansúyiwshilik, milliy qádiriyatlarǵa sadiqlıq ruwxında tárbiyalawda xalıq awizeki dóretiwshılıgi úlken áhmiyetke iye bolıp, ol milletimizdiň ózligin kórsetetuǵın, onı áwladlardan awladlaraǵa ótkerip, tariyxtaǵı zulımlıqlardan, sinaqlardan aman shıǵarıp, ózligin mudamı saqlap kiyatırǵan elimizdiň bawırkeńlik, keńpeyillik, opadarlıq, sadiqlıq siyaqlı jaqsı páziyletlerin ózinde sáwlelendiredi. Us jerde jaslardıň ruwxıy tárbiyasında muqaddes dinimizdiň ahmiyeti úlken. Jas-áwladıň tárbiyasında shańaraqtıń tásırı ayriqsha, sebebi insanniń eń taza ham pákize tuyǵıları birinshi turmıslıq hám dunyaqarasın belgiletyuǵın ruwxıy ólshem hám kózqaraslar, jaqsılıq, kishipeyillik, mehr-aqibet, ar-namis siyaqlı muqaddes tuyǵılardan deregi shańaraqta qáliplesowi tábiyyiy. Sonıň ushında shańaraqta payda bolatuǵın ata-anaǵa húrmet, olardıň aldındıǵı ómirlik qarızdarlıq wazıypasın tereń ańlaw hár bir insańga adamıylıq páziyletleri hám shańaraq qatnasiqlarınıň negizinde shańaraqtıń ózindegı ruwxılyıqtı qáliplestiriwi ornı teńsiz bolıp esaplanadı.

Paydalangan ádebiyatlar

1. J.Bazarbaev, "Ruwxiyat tiykarları", Nókis, 2016
2. M.Imamnazarov, "Milliy manaviyatımız nazariyasiga shizgilar", Toshkent, 1998
3. I.Á.Karimov, "Joqarı manawiyat - jeńilmes kush", Toshkent, 200

СЕНГА ҚЎШҚАНОТМАН, ЎҚУВЧИМ!

*Кўмушой Мирзаева.
Тошкент вилояти Ангрен шаҳар
7-умумий ўрта таълим мактаби
бошлангич синф ўқитувчиси.*

Аннататсия. Мақоланинг қисқача мазмуни шундан иборатки: бунда ўқувчиларни уйда якка тартибда таълим олишини янада ривожлантириш, уларда ўз тенгдошларига нисбатан ортда қолмаслигини таъминлаш ҳамда уйдаги таълимнинг мактабда бериладиган таълим билан баробар эканлиги. Уйда якка тартибда таълим беришнинг асосий вазифалари ўқувчиларнинг умумий ўрта таълимнинг Давлат Таълим Стандартлари ҳамда улар асосида ишлаб чиқилган маҳсус таълим талабларига мувофиқ билим олишларини таъминлаш: баркамол жисмонан ва маънавий соғлом шахсни вояга етказиш ўқувчиларда маданий- маърифий қадриятларни фуқаролик ва ватанпарварлик ҳисларини шакллантиришdir. Ана шундай ўқувчиларга таълим бериш жараёнида уларнинг соғлигини химояловчи дарс жадвалига хосил қилинади.

Калит сўзлар: орзуларини ўрганиш, мuloқot давомида доимо ўқувчини руҳлантириб бориш, бу орқали ҳаётга ва келажакка бўлган ишончини оширишга эришишdir

Ангрен шаҳар 7-умумий ўрта таълим мактабида Халқ Таълими Вазирлигининг уйда якка тартибда таълим олиш, жисмоний ёки психологияк ривожланишида нуқсони бўлган, узоқ вақт даволанишга муҳтоҷ ва тиббий кўрсатмаларга қўра доимий ёки вақтинча умумий ўрта таълим муассасаларига қатнай олмайдиган болалар учун уйдаги таълим ташкил этилган. Уйда якка тартибда таълим беришнинг асосий мақсади ўқувчиларнинг таълим олишга бўлган ҳукуқларини таъминлаш ҳамда уларнинг таълим олишлари учун зарур шароит яратишдан иборатdir. Уйда якка тартибда таълим беришнинг асосий вазифалари ўқувчиларнинг умумий ўрта таълимнинг Давлат Таълим Стандартлари ҳамда улар асосида ишлаб чиқилган маҳсус таълим талабларига мувофиқ билим олишларини таъминлаш: баркамол жисмонан ва маънавий соғлом шахсни вояга етказиш ўқувчиларда маданий- маърифий қадриятларни фуқаролик ва ватанпарварлик ҳисларини шакллантиришdir. Ана шундай ўқувчиларга таълим бериш жараёнида уларнинг соғлигини химояловчи дарс жадвалига хосил қилинади.

Шунингдек, мактаб ҳудудда яшайдиган ўқувчиларни аниқланиб, рўйхат олиниб, сўнг уйда якка тартибда таълим олишлари учун зарур чораларини кўрилади. Ўқувчини уйда якка тартибда таълим олишини белгилаш унинг доимий яшаш жойидаги даволаш профилактика муассасаларида фаолият кўрсатаётган тиббий маслаҳат комиссиясининг тиббий хulosасига асосан шаҳар халқ таълими бўлими томонидан амалга оширилади. Уйда якка тартибда таълим беришнинг асосий мақсади ўқувчиларнинг таълим олишга бўлган ҳукуқларини таъминлаш ҳамда уларнинг таълим олишлари учун зарур шароит яратишдан иборат .

Мана қарийиб икки йил давомида уйда якка тартибда таълим бериш йўналиши бўйича фаолият юритяпман. Уйда таълим олаётган ўқувчининг билим савиёсини кўтаришнинг асосий йўналиши, унинг қизиқиши, орзуларини ўрганиш, мuloқot давомида доимо ўқувчини руҳлантириб бориш, бу орқали ҳаётга ва келажакка бўлган ишончини оширишга эришишdir. Бу йўлда ўқитувчидан катта тажриба, психологик ёндашув талаб қилинади. Уйда таълим олаётган ўқувчи онгига мактаб тушунчасини сингдириш, биринчи навбатда мухимdir.

Сўнг ўқувчининг дарсни қабул қилишига қараб билим бериш керак. Ўқувчига дарслар қизиқарли бўлиши учун ҳар хил янги замонавий педагогикалар, тарқатмали материяллар, дидактик ўйинларни ҳар бир дарсда қўллаш жуда муҳумdir. Шунда ўқувчи ҳар бир фанга қизиқиши ортиб ,берилаётган вазифаларни сидқидилдан бажаради ва дарслардан зерикмаслик, кейинги дарсни интизорлик билан кутиб боради. Албатта бунда ўқитувчидан жуда катта маҳорат талаб этилади. Ўқитувчи ҳар бир дарс учун алоҳида кўргазмали қуроллар билан қуролланган бўлиши шартdir. Шунда ўқувчидан талаб ҳам шунга яраша бўлади. Ўқувчининг билими мактаб ўқувчисининг билимидан кам бўлмаслиги учун ойда

икки марта очиқ дарслар ташкил этиш, синфдошлари билан биргаликда тадбирлаш ташкил этилса мақсадга мувофиқ бўлади. Шунда ўкувчи ўз тенгкурларидан орқада қолмайди.

Ангрен шаҳрида уйда таълим олаётган ўкувчилар орасида имкониятига қараб очиқ дарслар, расмлар танлови, сухандонлик, шеъриятлар ХТБ томонидан февраль ойи «Уйдаги таълим фан ойлиги» сифатида ташкил этилди. Унда ўкувчим Мамажанова Сабрина ҳам иштирок этди. Ўкувчимнинг билими тендошларидан кам эмаслиги ўз исботни топди. Фан ойлиги доирасида ташкил этилган танловда ўкувчим билан бирга ғалабани қўлга киритдик. Ундан сўнг, «Менинг юртим» каналида ҳам очиқ дарсларимиз намойиш этилди. Ўкувчим Сабрина бундай дарслар кўп бўлиши ўзи қатори уйда якка тартибда таълим олаётган ўкувчиларга қувонч бағишлишини айтди. “Бизга юртбошимиз шунчалик эътибор бераётган экан, ҳар қандай касалликни енгамиз ва келажакда ватанимизга ўз равнақимиз тегадиган инсон бўлиш учун астойдил билим олишга, ҳаракат қиласиз»- дея, таъкидлади. Шундай экан юртимизнинг уйда таълим олаётган ҳар бир ўкувчимиз қалбига озгина меҳр, билим, илму зиё орқали қувонч-завқ олиб киролсак, касбимиз номини оқлаган бўлардик.

Фойдаланилган адабиётлар.

1. Ўзбекистон Республикаси Адлия Вазирлиги томонидан 2015-йил 30- июнь да 2691-сон билан давлат рўйхатидан ўтказилган “Жисмоний ёки психик ривожланишида нуқсони бўлган хамда узоқ вақт даволанишга муҳтож болаларнинг уйда якка тартибда таълим олишларини ташкил этиш тартиби тўғрисида”ги НИЗОМ

2. Вазирлар Махкамасининг 2017-йил 15-мартдаги 140- сонли “Умумий ўрта таълим тўғрисидаги низомни тасдиқлаш тўғрисида”ги Қарор.

3. <https://kun.uz>

АХБОРОТ –КОММУНИКАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ТАЪЛИМ ЖАРАЁНИГА ТАТБИҚ ЭТИШНИНГ АҲАМИЯТИ

М.Жиемуратова
(Нукус шахри.№46 мактаб)

Аннотация: Ахборот – коммуникацион технологиялари ҳозирги вақтда энг долзарб мавзулардан бири бўлиб, ҳар бир соҳани ўрганиш, изланиш ва тажриба орттириш учун турли усуллардан фойдаланишда алоҳида аҳамиятга эгадир. Шунинг учун боғча ёшидан то мукаммал касбни эгаллагунга қадар янги ахборот – коммуникацион технологияларидан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Калит сўзлар: интерфаол досканинг лупа, фонар, парда, виртуал рангли қаламлар, палитра каби воситалари ўқувчиларга жуда ёқади;

Барчага маълумки ҳозирги замон фан-техникасини физика фанисиз, физик кашфиётларсиз ва физика фани асосида яратилган техника воситаларисиз тасаввур этиб бўлмайди.

Ахборот-технологиялари фақат фан-техника ҳодисаси бўлмасдан, балки иқтисодий ривожланишнинг ҳам муҳим омилига айланмокда. Ахборот билан қамраб олинмаган бирор муҳим хўжалик секторини тасаввур қилиб бўлмайди. Бундан 3500 йил олдин Конфусий “Эшитганимни ёдимдан чиқараман, кўрганимни эслаб қоламан, мустақил бажарсан тушуниб етаман” деган экан. Таълимда ахборот коммуникацион ҳамда педагогик технологияларни қўллагандан ўқувчи эшитиш, кўриш, кўрганлари асосида мустақил фикрлаш имкониятига эга бўлади. Таълим жараёнида замонавий ахборот технологияларидан фойдаланган ҳолда дарсларни ташкиллаштириш учун маълум бир шарт-шароитлар мавжуд.

Биринчидан, ахборот ресурслар (видеокамера, принтер ва бошк.) бўлиши керак.

Иккинчидан, маҳсус дастурий таъминотлар мавжуд. Таълим тизимида мултимедия электрон ўқув адабиётлари, маъruzалар, виртуал лаборатория ишлари, ҳар хил анимацион ва яна бошқа ишларни яратишда керак бўладиган маҳсус дастурлар хисобланади.

Бу дастурлар жуда кўп бўлиб, мисол учун анимацион роликлар яратиш учун Macromedia Flash MX дастуридан фойдаланилади. Мултимедиали тақдимот маъruzalарини яратишда ҳаммамизга маълум бўлган Power Point ва Macromedia Authorware дастуридан фойдаланилади. Электрон ўқув адабиётларини яратиш давомида кенг фойдаланиладиган таҳrir қилувчи дастурлар ҳам мавжуд бўлиб, улардан, Adobe Photoshop дастури ёрдами орқали расмларни таҳrir қилиш, сифатини ошириш учун фойдаланилади. Масалан, дифракция ёки электромагнетизм жараёнини фақат дарсликдан ва унда тасвирланган суратлар орқали ўқиб тушуниш жуда қийин.

Тасаввур қилингчи, 3D экранда электромагнетизм мавзусини босқичма босқич тушунтирадиган виртуал тақдимот пайдо бўлди. Шундай тақдимотни ўқувчи ҳеч қачон эсдан чиқара олмайди ва чуқур ўзлаштиради.

Физика- ҳодиса ва воеаларни атрофимиздаги олам билан боғлаб, илмий ёндошиб диаграммалар ва суратлар орқали кўриб чиқиши демакдир.

Электр қувват тўғрисида факат китобдан ўқиб, аниқ тушунчаларга эга бўла олиш осон нарса эмас. Мазмун турмуш амалиёти билан боғланган бўлса тушунарли ва қизиқарли бўлади. Бошқа ўқув фанларида ифодали ва мультимедияли тақдимотлар бир-бирини яхши тушуниб этишга ёрдам берса, физика фанида эса улардан фарқли равишда АҚТ ёрдамида асосий гояни равшанлантиришда (мултимедия, анимациялар, слайдлар) фойдаланилади.

Замонавий ўқитувчи ўқув жараёнини самарали ташкил этишда техника тараққиётининг инновацион маҳсулоти саналмиш бугунги кун ахборот коммуникация технологиялардан фойдалана олиш малакасига эга бўлиши керак. Анъанавий таълимдан замонавий таълимга ўтишда интерфаол досканинг ўзига хос ўрни бор. Илғор педагогик технологиялар тажрибасинови жараёнида интерфаол доскадан фойдаланиш, унинг имкониятларининг кенглиги ва кўп қирралилиги ҳам ўзининг ижобий самарасини берди. Интерфаол доскалар қўлланилган дарсларда ўқувчиларнинг ўзлаштириш самарадорлиги 5% гача ўсди.

Ўқувчилар интерфаол доскадан синф доскаси сифатида фойдаланишлари мумкин. Бу жараёнда ўқувчилар интерфаол досканинг маҳсус ручка ва ўчирғичлари ёрдамида дарслик билан ишлайдилар.

Уйга бериладиган вазифа экранда намойиш этилади.

Интерфаол доска қуйидаги афзалликларга эга:

1. Ўқувчилар интерфаол доскадан фойдаланиш жараёнида оддий доскада ишлашга нисбатан диққатлироқ, эътиборлироқ ва қизиқувчан бўлишади;
2. интерфаол доска – бу ўқувчиларнинг эътиборини жамлаш ва ушлаб туришнинг бебаҳо воситасидир;
3. шўх, ўйинқароқ ўқувчилар билан ишлашда интерфаол досканинг кўргазмалилиги яхши самара беради, чунки интерфаол доска бундай ўқувчиларнинг бутун диққатини ўзига жалб қиласиди;
4. интерфаол досканинг лупа, фонар, парда, виртуал рангли қаламлар, палитра каби воситалари ўқувчиларга жуда ёқади;
5. интерфаол доскада ишлаш ўқувчиларни ижодийликка ундейди, ўз фикрини оғзаки ва ёзма саводли баён қилиш кўникмасини ривожлантиради;
6. ўқувчиларнинг фанга бўлган қизиқишини орттиради, уларнинг билим олишга бўлган интилишини кучайтириб, билим даражасини орттиради, шахс сифатида шакллашишига ёрдам беради;
7. ўқувчиларнинг янада иқтидорли, мустақил, фаол, энг асосийси ижодий фикрловчи бўлишга ундейди.

ТАЛАБАЛАРДА СОҒЛОМ ТУРМУШ ТАРЗИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МОТИВАЦИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Маннапова Наргиза Шакировна

*Тошкент давлат педагогика университети доцент в.б
nargizaa2407@mail.ru (94) 6972795*

Ахадуллаева Камола

Тошкент давлат педагогика университети талабаси

Аннотация: Мақолада саломатлик маданиятини тарбиялаш мақсадида ёшларда соғлом ҳаёт тарзи мотивациясини шакллантириш муаммоси кўриб чиқилади.

Таянч сўзлар: саломатлик, соғлом турмуш тарзи (СТТ), СТТ таркибий қисмлари, мотивация, мотивация тузилмаси, СТТ муносабати, СТТ мотивацияси йўналиши, маданият.

Соғлом турмуш тарзи- инсонларнинг ўз саломатлигини сақлаш, мустаҳкамлашга қаратилган фаолият бўлиб, бу фаол меҳнат, ижод оғушида яшаш, кучли жисмоний ва руҳий юкламаларни, ўта хавфли ва заарли таъсир кўрсатувчи омилларни енгил кўтара оладиган ҳар томонлама тараққий этган шахснинг шаклланиш жараёнидир. Замонавий шароитда ёшлар тарбияси, баркамол авлодни тарбиялаш мустақил Республиканинг келажагини кафолатловчи омил сифатида баҳоланиб, бу борада амалга оширилувчи кенг кўламли ижтимоий фаолият муваффақиятни таъминлашга йўналтирилган дастурлар қабул қилинди, уларнинг мазмуни янги, илғор илмий-назарий қарашлар билан бойитилди. Мазкур дастурларда соғлом авлодни тарбиялаб вояга етказиш жамият ривожи учун стратегик аҳамиятга эгалигига урғу берилар экан, ёшларнинг куч-ғайрати, салоҳияти ва имкониятларини мустақил республиканинг халқаро майдондаги обрў-эътиборини ошириш, унинг жаҳон ҳамжамияти мамлакатлари сафидан мунособ ўрин эгаллашини таъминлашга йўналтириш мақсадга мувофиқ эканлиги кўрсатилади.

Соғлом авлодни тарбиялаб вояга етказиш фойят мураккаб, кенг кўламли ва узоқ муддатли жараёнидир. Шу сабабли мустақиллик йилларида мазкур жараённи изчил, узлуксиз, мақсадга мувофиқ ташкил этилишини таъминловчи институтлар фаолиятининг аниқ ҳаракат йўналишлари ва вазифалари белгилаб берилди.

Ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзи асослари ва тиббий билимларни тарғиб этиш, улар томонидан репродуктив саломатлик билимларининг пухта ўзлаштирилишига эришиш, мотивациясини ривожлантириш, уларни оиласвий ҳаётга тайёрлаш, уларда ўзларига нисбатан ҳурмат ҳиссини уйғотиши, инсон саломатлиги ижтимоий бойлик эканлиги тўғрисидаги тушунча ҳамда саломатликларини муҳофаза қилишга масъулиятли ёндашувни қарор топтириш комил инсонни тарбиялашнинг устивор йўналишлар деб белгиланди. СТТ олиб бориш мотивлари бутун педагогик таъсир кўрсатишлар тизими натижасида шаклланади.

Мотивация (лотинча motivatio) – ҳар қандай мақсадга эришиш учун субъектни ташқи ёки ички рағбатлантириш, бундай фаолиятга қизиқишни уйғотиши ва рағбатлантириш усуллари бўлиб, бутун педагогик тизимнинг таъсири остида шаклланади, лекин биринчи наvbатda ўқувчиларнинг бевосита таълим фаолияти жараёнида тарбияланади. Ижобий мотивацияни тарбиялаш таълимнинг мазмунига, ўқув жараёнини ташкил этишга, ўқитувчининг шахсига боғлиқ. Мотивация ҳақида гапирганимизда биз одамда бирор йўналишда ҳаракат қилиш учун ички эмоционал, ҳиссий ҳолатнинг мавжудлигини кўзда тутамиз. Мотив ўзбекчага таржима қилинганда ҳаракатга интилиш деган маънони билдиради. Эмоционал ҳолат, одатда, ҳаракат предметига тааллуқли бўлмаган бир қанча сабабларга кўра юзага келади. Маълумки, тиббий-биологик, психологик ва социологик тадқиқотлар инсон саломатлигининг қуидаги омиллар гурухи билан аниқланишини кўрсатди: ирсийлик, ҳаёт тарзи ва ҳаёт фаолияти шарт-шароитлари, уларнинг ҳар бири одам ривожланишининг тури босқичларида муайян аҳамиятга эга бўлади.

Ёшлар ўртасида соғлом турмуш тарзи мотивациясининг шаклланганлик даражасини аниқлаш бўйича анкета сўровнома олинди

Талабалар саволларга –ўзим соғлом турмуш тарзига ўзим учун амал қилишга ҳаракат қиласман (27,3%), менинг турмуш тарзим соғлом ва ўзим соғлом турмуш тарзи кечираман (35,3%), бўлғуси касбий фаолиятимда уни бошқаларга ҳам тарғиб қиласман (24,6%),

менинг саломатлигим бутун семестр давомида жуда яхши бўлди (29,5%), комил инсон бўлиш, соғлигимни сақлаш ва уни мустаҳкамлаш истаги, мулоқот доирарни кенгайтириш эҳтиёжи туфайли (19,8%), ўзим соғлом турмуш тарзи менга қониқиши ҳиссини беради (34,8%) ва соғлом турмуш тарзи – менинг ҳаёт услубим (26,4%) деб жавоб бердилар. Талабаларда соғлом турмуш тарзини шакллантиришда мотивациянинг роли катта эканлиги ўз исботини топди.

Тадқиқотлар шуни кўрсатдики, ёшларда соғломлаштирувчи фаолият соҳасида билимлар, малака ва кўнижмалар ҳамда соғлом турмуш тарзи мотивациялари шаклланади, турмуш тарзизда ва индивидуал саломатлиги ҳолатида ижобий ўзгаришлар содир бўлади, бу эса шахснинг саломатлик маданиятини шакллантириш бўйича биз таклиф этган ёндашувнинг эффективлигидан далолат беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Маннапова Н.Ш Педагогика олий таълим муассасалари талабаларида соғлом турмуш тарзини шакллантириш мотивацияни такомиллаштириш Автореф. дис...п.ф.ф.д–Т.: 2020.
2. Современная психология мотивации /под ред . Д.А. Леонтьева М.: Смысл, 2002.

BUGUNGI TA'LIM - ERTANGI KELAJAK

*Mashhura Ahmadjonova Akramjon qizi
Namangan viloyati Uychi tumani,
Respublika ma'naviyat va ma'rifat markazi
Uychi tuman bo'limi, Ma'naviyat targ'ibotchisi*

Annotatsiya: Yurtimizda mustaqillikning ilk kunlaridan e'tiboran ta'lismi tarbiya tizimini chuqur isloh etish, tizimni takomillashtirgan holda davlat siyosati darajasiga olib chiqish, jahonning eng rivojlangan mamlakatlarining ta'lismi tizimidan namuna olib zamonaviy, innovatsion va raqobatbardosh sharoitlarni yaratib bergen holda, har tomonlama qobiliyat va iste'dod egasi bo'lgan yoshlarning intellektual salohiyatini ro'yobga chiqarish, ma'nani va jismonan barkamol avlodni tarbiyalab borish borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda.

Kalit so'zlar: "Yoshlarga oid davlat siyosati", "Besh muhim tashabbus" va bir qator qonun va farmonlar.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev O'zbekiston Konstitutsiyasining 26 yilligiga bag'ishlangan tadbirdagi quyidagi so'zлari ham biz – ta'lismi sohasi mas'ullari uchun chuqur da'vat bo'lishi lozim: "Farzandlarimizning qobiliyatlarini ro'yobga chiqarishga bolalikdan e'tibor berib, ularning kamoloti uchun barcha imkoniyatlarimizni safarbar etsak, yurtimizda yana ko'plab Beruniylar, Ibn Sinolar, Ulug'beklar yetishib chiqadi". Ulug' ajdodlarimizga munosib bilimli kadrlarni tayyorlash va ularning boy ilmiy me'rosini chuqur o'rganish maqsadida Muhammad al-Korazmiy nomidagi axborot-kommunikatsiya texnologiyalari yo'nalishiga oid chuqurlashtirib o'qitishga ixtisoslashtirilgan maktab tashkil etilishi ham aynan ana shu vazifani amalga oshirishdagi ilk qadam bo'ldi. Mazkur maktabning tashkil etilishi kadrlarni yoshligidanoq tayyorlab borish, sohada yetuk hamda zamon talablariga javob beradigan kadrlar tayyorlashga zamin yaratadi.

Kasb-hunarga qiziqishi bo'lgan iqtidorli, mehnatsevar, fidoyi yoshlarning kasb-hunar egallashiga shart-sharoitlar yaratib berilmoqda. Har bir hududning imkoniyat va salohiyatidan kelib chiqqan holda ma'lum kasb-hunarga ixtisoslashgan, barcha talablarga javob beradigan, zamonaviy jihozlangan kasb-hunar kollejlari tashkil etilishi ko'zda tutilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 14-martdagi "O'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi muassasalarini faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori bu borada muhim omil bo'lmoqda. Bu esa kadrlar tayyorlashda kafolatlangan ish o'rni va muassasaning rolini oshiradi.

Ta'lismi tizimidagi yana bir e'tiborli, kelajak uchun poydevor bo'lgan bo'g' inlardan biri bu oliy ta'lismi muassasasidir. Ushbu sohada ham bir qancha ko'zga ko'rinaligan o'zgarishlar ro'y bermoqda. Oliy ta'lismi muassasalarida o'quv jarayonlarini takomillashtirish, yoshlarga zamonaviy talablar asosida ta'lismi berish bugungi kunning asosiy masalalaridan biri ekanligi bot-bot takrorlanar ekan, eng avvalo, oliy ta'lismi muassasalariga bo'ladigan test sinovlarining ochiq va oshkoraligni ta'minlash muhim ahamiyat kasb etishi va bu jarayonni tubdan isloh qilish lozimligi bir qator qonun va farmonlarda o'z tasdig'ini topdi. Shu o'rinda bugungi global svilizatsiya jarayonlarini e'tiborga olgan holda oliy ta'lismi tizimida tahsil olayotgan har bir talabaning yuksak salohiyatli, o'z fikrini erkin bayon eta oladigan, innovatsion talablarga javob beradigan, o'z sohasining yetuk mutaxassisini bo'lgan raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash eng ulkan burchimizdir.

Ta'lismi kelajakni oldindan ko'rsatib berar ekan, mamlakatimizda kuchli va zamonaviy ta'lismi yaratishning ayni vaqtidir. Bu maqsadga erishish uchun ta'lismi sifati va samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim omillar belgilandi va ularni mamlakat miqyosida bajarish bo'yicha qator manzilli ishlar amalga oshirilmoqda. Bu omillar ichida akademik litseylaryangicha tashkil qilinishi, maktabgacha ta'lismi rivojlangan mamlakatlar tajribasi asosida tubdan o'zgartirilishi, ta'lismi sohasida raqobat muhitini yaratishga olib keluvchi xususiy ta'lismi muassasalarini ochilishi, yoshlarning innovatsion bilim va fanni egallash uchun xorijiy universitetlarda tahsil olishi, va albatta, Prezident maktablarining tashkil qilinishi ta'lismi islohotlarini jadallashtirish va uni yuqori pog'onaga ko'tarishga xizmat qiladi. Prezidentimiz tomonidan qabul qilingan "Yoshlarga oid davlat siyosati", "Besh muhim tashabbus" va bir qator qonun va farmonlar kelajak avlodni

vatanparvarlik, tashkilotchilik ruhida tarbiyalashga xizmat qilmoqda. Birinchi Prezidentimiz ta'kidlaganlaridek: “ Shuni unutmaslik kerakki, kelajagimiz poydevori bilim dargohlarida yaratiladi, boshqacha aytganda, xalqimizning ertangi kuni qanday bo‘lishi farzandlarimizning bugun qanday ta’lim va tarbiya olishiga bog‘liq”.

Foydalaniman adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. Harakatlar strategiyasi 2017-2021.- T.: O’zbekiston, 2017.
2. Mirziyoyev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta’minalash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligi garovi. - T.: O’zbekiston, 2017
3. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo‘limizni qat’iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko‘taramiz.- T.: O’zbekiston.NMIU, 2017.
4. Ergashev. Q. O’zbekiston xalq ta’limining rivojlanish tarixi.. T. “O’qituvchi” 1998.

**TADQIQOT.UZ
ТОМОНИДАН ТАШКИЛ ЭТИЛГАН**

**"ЎЗБЕКИСТОНДА ИЛМИЙ-АМАЛИЙ ТАДҚИҚОТЛАР"
МАВЗУСИДАГИ РЕСПУБЛИКА 18-КЎП ТАРМОҚЛИ
ИЛМИЙ МАСОФАВИЙ ОНЛАЙН КОНФЕРЕНЦИЯ
МАТЕРИАЛЛАРИ**

(2-қисм)

**Масъул мухаррир: Файзиев Шохруд Фармонович
Мусаҳҳих: Файзиев Фарруҳ Фармонович
Саҳифаловчи: Шахрам Файзиев**

Эълон қилиш муддати: 30.07.2020

Контакт редакций научных журналов. tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot, город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC The city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000